

מעילה ה

היתר זריקה ושחיטה

[א] התוס' (ד: ד"ה היתר) כתבו דטעמא דמ"ד היתר זריקה הוא דכיון שנתקבל הותר לזרוק, ולמ"ד היתר שחיטה הא דלא קרא 'היתר קבלה' הוא שאפי' אם נשחט בפסול אין איסור לקבל את הדם, אבל אילו נתקבל בפסול, אסור לזרוקו על המזבח, ולהכי נקרא 'היתר זריקה'.

[ב] ובטעמא דמ"ד היתר זריקה, ביארו התוס' שהוא משום כל העומד לזרוק כזרוק, וכ"כ המפרש (ה. ד"ה או היתר) ורש"י במנחות (קב. ד"ה מאי לאו) דכל העומד לזרוק כזרוק דמי. ומוכח כדבריהם מדברי הגמ' להלן (ו.). שאם קיבל סמוך לשקיעה"ח ואין מספיק זמן לזרוק, לא יצא מידי מעילה למ"ד היתר זריקה שנינו. וכתבו התוס' דאין זה שייך למח' ר"ש ורבנן בעלמא, דהתם דנו לגבי טומאת אוכלין, ואילו הכא הנידון הוא אם יצא מכלל קדשי ה', עכ"ל, ולא נתבאר להדיא כוונתם.

והנה גם למ"ד כל העומד לזרוק כזרוק, אכתי לא הותר באכילה כמש"כ התוס' ביבמות (לג. ד"ה אלא). וביאה"ד כמש"כ התוס' במרובה (ב"ק עו. ד"ה פרה א"י) דלא אמרינן כל העומד לעשות כעשוי דמי, כדי להחשיב בהמה שהיא בע"ח כאילו היא כבר מתה, ודוקא היכא שהושלם עיקר התנאים של החפצא [להיות אוכל לקבל טומאה], וחסר איזה פרט, מהני 'כל העומד' לומר שהפרט ההוא לא מעכב. וכ"כ הרמ"ה בשטמ"ק (ב"ק עו:): דהא דמהני כל העומד לחשוב השחיטה לשחיטה ראוי, וז"ל לאו למימרא דאע"ג דלא נזרק הדם הקדש מותר באכילה, דהא קרא כתיב ודם זבחך ישפך וכו' והבשר תאכל וכו' אלא הא קמ"ל דדיינינן בהו כדן דבר הראוי לאכילה וכו' שהרי ראוי לזרוק הדם ולהתיר הבשר לאכילה, עכ"ל.

ומוכרח מזה דלא בעינן היתר ממש כדי להוציא מידי מעילה, וסגי שעומד לזריקה אפילו קודם שנזרק ממש, שבוה כבר אינו מיוחד להיות קדשי ה'. וסמך לדבר מלהלן (טו.) דס"ד שאין מעילה אלא בעולה וקדשי בדק הבית שהם מיוחדים לה' ממש.

[ג] ויל"ע מסוגין ע"ד הגר"ח דהפקעת מעילה מבשר קק"ד הוא משום שכבר אינו קדשי ה', הלא זה שייך דוקא אחרי זריקה ממש, אבל איך יהני היתר שחיטה או זריקה לזה. ותיירץ בשיעורי הגר"ח ריש מכילתין שהגר"ח מודה שאפשר להפקיע מעילה בזה שיש היתר לכהנים, אלא דסובר שיש הפקעה אחרת באופן שנתקיים זריקת הקרבן אפי' אם עוד לא הותר לכהנים.

[ד] ובספר קרבן אהרן (על התו"כ פר' ויקרא, דיבורא דחובה, ריש פ"כ) כתב שאפילו לאחר זריקה, הבשר עדיין הוי קדשי ה', והא שאין בו מעילה הוא בגלל שהזריקה התיר אותן באכילה, ושוב אינו מיוחד לה'. וצ"ע מסוגין, שהרי עוד לא הותר לאכילת כהנים בפועל, ואיך יצא מכלל קדשי ה'.

ובספר מנחה שלימה הוכיח מסוגין דגדר הפקעת מעילה מבשר קק"ד דכיון שהבשר שייך לתחום ההדיוט, שוב אינו מיוחד לה'. ולהכי מבוי ששייך היתר זריקה אף שלא הותר בפועל, כיון שהוא עומד לזריקה ולהיות שייך לכהנים, סגי בזה להוציאו מכלל קדשי ה'.

[ה] היתר שחיטה שנינו [חזקיה] – התוס' פירשו שהותר לעבודת כהנים [משא"כ שחיטה שכשרה בזר כמש"כ השטמ"ק אות יח], והיינו שהקרבתו כבר התקדש ומוכן לעבודתו, להכי הוא בתהליך לצאת מידי מעילה. ובפ"י קדמון א' מבוי שהותר לאכילת חולין של כהנים [שאין בו איסור אבר מן החי], והיינו דהבשר מצ"ע מוכן לאכילה, ואיסור קודש הוא כאילו איסור 'צדדי'.

[ו] בספר מנחה שלימה הוסיף שגם לריו"ח דס"ל היתר אכילה שנינו, אין פירושו שחולק ביסוד הדברים על שאר השיטות, אלא גם איהו מודה ששייך להוציא מידי מעילה אפילו קודם שהותר בפועל, אלא דבעינן לכה"פ זריקה לזה שהוא עיקר קיום דין של הקרבן, ומקור לזה מהא דבשר יצא מידי מעילה בשעת זריקה, אע"ג שעדיין לא הקטיר אימוריו. והרי קי"ל דבשר אסור באכילה עד הקטרת אימורים, ולדעת הרמב"ם (פ"ח פסח"מ ה"ז), האימורים הם מתירים של הבשר. ועוד, דלמ"ד מיצוי חטאת העוף לא מעכב, החטאת יצאה מידי מעילה בשעת הזאת הדם, כמבואר ברפ"ב, וכתבו הקר"א והשפ"א שם שאסור לאכול הבשר עד שיקיים בו מצות מיצוי, ואפי"ה יצא מידי מעילה מקודם.

האם מהני היתר זריקה להביא מעילה לאימורי קק"ל

העול"ש והתקני"ע (ד: נקטו דמהני היתר זריקה להביא אימורי קק"ל לידי מעילה [ודוקא היתר זריקה ולא היתר שחיטה]). אבל הקר"א בסוגין נקט כדבר פשוט דל"מ אפילו היתר זריקה, וכן משמע בתוס' (ד: ד"ה לא), ויל"ע מאי שנא הוצאת מעילה בבשר קק"ד ובין הבאת מעילה באימורי קק"ל. ויש לבאר בפשיטות, דהא דמהני היתר שחיטה או היתר זריקה, היינו דכבר אי"ז קדשי ה' לגמרי, שכבר אינו מיוחד לגמרי לגבוה. אך לענין הבאה לידי מעילה דבעינן להיפך, שכבר יתברר לגבוה, הרי דקודם הזריקה עדיין לא נתברר לגמרי לגבוה.

אימתי שירי מנחה יוצאים מידי מעילה

בספר נתיבות הקודש (מנחות כו:) כתב דהא דנחלקו בקומץ מאמיתי מתיר שירים באכילה הוא רק לגבי היתר השירים, אבל כבר יצא מידי מעילה ע"י קמיצה או קידוש כלי [למ"ד היתר שחיטה או זריקה]. אמנם בירושלמי (יומא פ"ב ה"ב) מבואר שלא יצאו השירים מידי מעילה עד שעת הקטרה. אמנם, הירושלמי מיידי במח' ר' יוחנן ור' חנינא, והרי ריו"ח סובר דהיתר אכילה שנינו. ויש לבאר דקומץ שאני שהוא קיום בחפצא שנהיה מוקטר, ולהכי לא סגי שהוא 'בדרך' להיות מותר, ודוקא בדם דסגי שהוא 'שייך' למזבח גם בלי קיום בחפצא [ולהכי מהני אויר מזבח], להכי מהני גם שהוא שייך למזבח ע"י היתר שחיטה או זריקה.

זריקה קודם גמר שחיטה

התוס' (סד"ה היתר) הק' למ"ד היתר שחיטה שנינו, איך יפרש המשנה של שחט בצפון וקיבל בדרום, הלא סגי בשחיטת צפון להוציא מידי מעילה, ותימצו דמיידי שקיבל בדרום קודם גמר שחיטה. ומבוי שיטתם דאילו הכל היה בצפון, היה מהני קבלה קודם גמר שחיטה. ובשיעורי הגר"י הביא קושיית הגר"י שהלא שחיטה מקדשת הדם, וקודם גמר השחיטה עדיין חסר בקידוש, ואיך מהני קבלה קודם קידוש הקרבן.

פסול עושה שירים

[א] רש"י פירש דהגמ' קאי על המשנה בדם חטאת, אבל לגבי מעילה, כבר איפשיטא בעיין דהיתר זריקה שנינו. לכן, דוקא קיבלו פסולים יש בו מעילה, אבל קיבלו כשרים וזרקו פסולים, יצא מידי מעילה. והתוס' (ה: ד"ה רב אסי) הק' שהרי הגמ' ממשיך לדון אם היתר שחיטה או זריקה, והרי כבר הכרענו הספק שהוא היתר זריקה.

אבל רגמ"ה, תוס' (ד"ה רב אסי), והרמב"ם (פ"ג מעילה ה"ג) פירשו שזהו ביאור מתני' דמעילה, ונתחדש במתני' דפסול [דהיינו טמא] עושה שירים, וא"א לעשות קבלה וזריקה כשרה מן הקרבן, ולהכי אכתי מועלין בקרבן.

[ב] בעיקר דין טמא עושה שירים, מבואר בתוס' בסוגיין וברש"י ותוס' דזבחים (לד: דדוקא זריקה עושה שירים, ולא בשאר עבודות. ומתבאר מתוך דברי הגר"ח (פ"ד פסה"מ) דהא דטמא עושה שירים הוא דהוי קיום זריקה של הקרבן, ובקרבן שייך רק זריקה אחת, ולהכי כשם שכשר עושה שירים שאי אפשר לזרוק שוב, ה"ה טמא עושה שירים שלא שייך זריקה אחרת, אבל בקבלה הרי שייך כמה קבלות בקרבן, ולהכי אכתי אפשר לקבל ולזרוק.

אמנם הקר"א (בד"ה רש"י ד"ה הא) דייק מדברי רש"י שנתקשה במתני' דזבחים 'וכלן שקיבלו' דאמאי אינו עושה שירים, והרי התם מיידי בקבלה לחוד, ומשמע שגם בקבלה עושה שירים. אמנם ברש"י (ד"ה אלא לעולם, ובד"ה ומאי שנא) משמע דעושה שירים רק בזריקה, וצ"ע.

[ג] בדעת הרמב"ם בזה, בהל' פסה"מ (פ"א הכ"ח) מבוי מדבריו דסגי בקבלה לחוד. אבל בהל' מעילה (פ"ג ה"ב – ג') כתב שאם קיבל הטמא וזרק וחזר הכשר וקיבל וזרק שמועלין בו, ומשמע דלא סגי בקבלה לחוד. והראב"ד בפ"א פסה"מ הק' על הרמב"ם אמאי עושה שירים בקבלה, והכס"מ תירץ דלעולם הרמב"ם מודה דבעינן קבלה, וכוונתו שם הוא קיבל וזרק. אבל ממשיך הרמב"ם בפ"ד פסה"מ ה"ב מוכח להדיא דעושה שירים בקבלה או הולכה לחוד [והתם מיידי בטמא כמש"כ הקר"א דזבחים כו: והאוי"ש והגר"ח שם].

ובאבי עזרי (פ"א פסה"מ הכ"ח) ביאר דהא דטמא פוסל בקבלה אינו מדין 'שירים', אלא משום שנתפס עבודתו בקרבן, ומעורב עבודה בפסול בקרבן [לאפוקי שאר פסולין שהם כמאן דליתא דמי ול"ה קיום זריקה בקרבן כלל], אבל לגבי מעילה אף שיש קבלה בפסול, אבל אם קיבל וזרק שוב יצא מידי מעילה, דלגבי מעילה לא בעינן זריקה כשרה, אלא אפי' זריקת פיגול מהני לחד מ"ד, ולהכי בעינן דוקא זרק כדי לעשות שירים שלא שייך זריקה אחרת בקרבן.

ובספר מנחה שלימה העיר דבדרך כלל זריקות פסולות אינן מוציאות מידי מעילה, וגם דא"כ מש"כ הרמב"ם בפ"א פסה"מ 'שירים' אינו בדוקא, וצ"ע. ולהכי ביאר בספר הנ"ל [והיסוד מבוי בחי' רא"ל מאלץ סי' יח] דברי הרמב"ם באופ"א, דקבלה של השני הוא המשך ו'שירים' של קבלה של הראשון, ולהכי נחשב דכל העבודה היא בפסול, וה"ה הולכה דכוותה.

אבל א"כ קשה לגבי מעילה, אמאי בעינן גם זריקת טמא ולא סגי בקבלה לחוד, וצ"ל כמש"כ האבן האזל דאה"נ סגי בקבלה, והרמב"ם כתב 'זרק' לאו דוקא, ובעיקר הוא המשך של תחילת דבריו, שבשאר פסולים אפילו אם קיבלו וזרקו, עדיין יש מקום לקבלה וזריקה אחרת.